

ROMAN VLAD LA 90 DE ANI

ROMAN VLAD AT HIS 90-ies

Viorel MUNTEANU,

doctor, profesor universitar, rector,

Universitatea de Arte „George Enescu”, Iași, România

„Dragostea pentru artă este cu atât mai fierbinte,
cu cât cunoașterea ei este mai perfectă”.

Leonardo da Vinci

ROMAN VLAD – 90

Before entering the realm of the analysis and understanding of the way in which the composer Roman Vlad has decoded the evolution of the musical phenomenon as an integrating part of a cultural reality, to the way in which he assumed the new artistic expressions – were they called modernism or postmodernism –, before all this, let us return in our hearts to the Maestro, in love, admiration and gratefulness for his being among us and – as he has taught us for 90 years – for his understanding of his existence not as personal goods, but as a gift from God, destined for the others.

Fully aware of his mission, the great composer has meant to tell us that life is beautiful, and that this beauty cannot be understood or lived outside music. This is the reason why his harmonies have been invested with that magical power that we call Music. Let us say that the Maestro's life is full of music just like his music is full of life.

His multivalent vocation – that of composer, pianist, musicologist, professor and conference-giver, all of which are parallel careers fulfilled exemplarily along the years –, makes Roman Vlad what George Enescu called “five into one”, meaning a cultural and spiritual institution of great authority. We might even call him The Music Man, if we observe the vast creative area where he has been present.

In the current project Restitutio, we are editing and performing, withing the Romanian Music Festival (13th Edition, Iasi, 11th – 16th October, 2009) his early works, such as: Lieder (lyrics by Lucian Blaga), Lament for piano, Sinfonietta (which was awarded the George Enescu prize in 1943), Cantata for mixed choir and orchestra Dove sei, Elohim? (Where art thou, Elohim?, lyrics by Lucian Blaga), and also the bilingual edition of Intellettuali Romeni a Roma, where the composer evokes some important music personalities in Rome, Italy, and Greater Romania between the two World Wars, as well as his noted friendship with Alfredo Casella and Dinu Lipatti. In other words, The Restitutio Project means to continue to restore the Maestro's entire compositional and musicological output to his original cultural background, an enterprise which began in the early '80s. His vast output stands as a landmark, as the epitome of an exceptional professional, ethical and philosophical conscience that takes on the mission to promote a truly monumental oeuvre in the entire European (and not only !) cultural, musical, spiritual space; it is an oeuvre which has stirred in us a real need for knowledge, a passion in research and the courage to put down our findings in books and studies – books that confess the joy of being the contemporaries of the great musician Roman Vlad.

Înainte de a intra în spațiul dedicat analizei și înțelegerii manierei în care compozitorul Roman Vlad a decodat evoluția fenomenului muzical, ca parte integrantă a unei realități

culturale, la felul în care și-a asumat noile expresii artistice, fie că s-au numit modernism sau postmodernism, înainte deci de toate acestea, să ne întoarcem cu inima la Maestro, cu

iubire, cu admirație și recunoștință pentru faptul că există, că, așa cum ne-a obișnuit vreme de 90 de ani, existența nu și-a înțeles-o ca pe un bun personal, ci ca pe un dar de la Dumnezeu, destinat celorlalți.

Conștient de misiunea sa, marele compozitor a vrut să ne spună că viața este frumoasă, că această frumusețe nu poate fi înțeleasă și trăită în afara muzicii. Și tocmai de aceea, armoniile sale au fost investite cu acea putere magică pe care o definim Muzică. Să spunem că viața Maestrului este plină de muzică, așa cum muzica sa este plină de viață.

Vocația plurivalentă – de compozitor, pianist, muzicolog, profesor și conferențiar, cariere paralele împlinite exemplar de-a lungul vieții, fac din Roman Vlad ceea ce George Enescu a numit „cinci într-unul”, adică o instituție cultural-spirituală de mare autoritate. *Omul-muzică* i-am putea spune noi, dacă ținem cont de vastitatea câmpului de creație în care a fost și este prezent.

Actualul proiect *Restitutio*, prin care edităm și interpretăm în cadrul *Festivalului Muzicii Românești* (ediția a XII-a, Iași, 11-16 octombrie 2009) lucrările sale de tinerețe (*Lieduri* pe versuri de Lucian Blaga, *Bocetul* pentru pian, *Sinfonietta* – distinsă în 1943 cu Premiul *George Enescu*, apoi, *Cantata pentru cor mixt și orchestră* „*Dove sei Elohim?*”/ „*Unde ești, Elohim?*”, pe versuri de Lucian Blaga) și, ca într-o oglindă, ediția bilingvă a volumului *Intelletuali Romeni a Roma*, în care sunt evocate personalități ale vieții muzicale din România Mare interbelică și din Roma, prietenii celebre cu Alfredo Casella și Dinu Lipatti, întregește, de fapt, restituirea întregii opere componistice și muzicologice a Maestrului Roman Vlad în spațiul cultural de origine, începută încă din 1980; o operă ce ni se oferă ca un re-

per, ca model al unei conștiințe profesionale, etice, filosofice de excepție, ce-și asumă misiunea de a promova în întreg spațiul cultural-muzical spiritul european, și nu numai, o operă cu adevărat monumentală; o operă care a provocat în noi o reală nevoie a cunoașterii, pasiune în cercetare și curajul de a aduna în cărți și studii editate ce am aflat; cărți ce mărturisesc bucuria de a fi contemporan cu marele muzician Roman Vlad.

Există un destin asemănător al marilor personalități și al marilor idei. Rafael exprima poate și mai concis această ardere întru artă a lui Leonardo da Vinci: „a înțelege înseamnă a egala”.

Fascinat de vastitatea deschiderilor davinciene, Roman Vlad scrie muzica la filmul lui Renato Castellani, îndeplinindu-și, parcă, un destin. Sorbind din izvorul Renașterii, muzica sa este, totodată, o dezlegare a enigmelor create de însuși Leonardo da Vinci.

Și tot un destin l-a călăuzit pe tânărul Roman Vlad, aspirant la inginerie, să urmeze, în paralel, cursurile de compoziție și de interpretare la clasa lui Alfredo Casella de la Academia *Santa Cecilia* din Roma. Și iată că de pe băncile școlii lui Casella – unul dintre cei mai buni prieteni ai lui George Enescu – s-a ridicat un vlăstar românesc apropiat, prin complexitatea preocupărilor sale, Orfeului moldav.

Și tot destinul a consfințit locul lui Roman Vlad alături de George Enescu: în Cartea de Onoare a Universității de Arte din Iași, George Enescu, la 13 ianuarie 1942 și Roman Vlad, la 15 mai 1994 – încununați cu titlul de *Doctor Honoris Causa*.

Cum e și firesc, marile personalități sunt absorbite de curentul puternic al valorilor universale. Astfel, Constantin Brâncuși, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, George Enescu și Roman Vlad, plecați fiind,

au rămas ai noștri prin spiritul operelor lor de geniu. Și dacă moștenirea enesciană pătrunde astăzi tot mai adânc în conștiința noastră, nu același lucru s-ar putea spune despre opera altor creatori care au stat o vreme departe de noi și pe care un destin nefericit ne-a împiedicat să-i cunoaștem în profunzime.

Cercetând aspectele esențiale și trăsăturile stilistice ale creației lui Roman Vlad trebuie să remarcăm, în primul rând, deschiderile sale spre diferite tipuri de scriitură sau de sintaxe muzicale (clase de compoziție).

Astfel, privit în contextul secolului al XX-lea, caracterizat de cele mai diverse direcții, curente, viziuni programatice și modalități artistice din câte au existat vreodată, Roman Vlad nu apare nici academist și nici avangardist, ci un autentic inovator, cu forță reală de intuire și proiectare a noi orizonturi și de comunicare a acestora, caracteristice talentului și sensibilității sale.

Creația lui Roman Vlad nu este exclusivistă prin program și realizări, ci integratoare, demonstrând viabilitatea coexistenței celor trei tipuri de abordare a universului sonor: modală, tonală și serială.

Făcând dezvoltări asupra etapelor creației sale, compozitorul menționează că, la început, a încercat să valorifice „pozițiile formale ale școlii dodecafonică vieneze”, fără să și le asume ca rigoare normativă, considerându-le deci ca „simple mijloace componistice, pasibile de a fi permanent modificate, inovate și depășite”. Orientat practic spre serialism, Roman Vlad se desprinde apoi de dogmatismul acestuia, pentru a-și reelabora, în schimb, liber și într-o manieră a sa, propriile cuceriri, alcătuindu-și astfel o nouă organizare, cu totul personală, deși uneori nu fără reveniri frapante la paradigmele clasice.

„S-a vorbit despre eclectism, în legătură cu aceasta (preocuparea pentru înnoire a lui Roman Vlad – n.n.) –

scrie Angiola Maria Bonisconti – ca și cum într-un idiom, în care utilizându-se tehnici prezente, trecute sau viitoare, se poate vorbi în același timp de permanența propriilor sale elemente, fiind, între timp, raportat și la temperamentul, formația și practica cosmopolită de zi cu zi a artistului”. Astfel, deși a abordat fără rezerve toate genurile muzicale, cu izbânzi artistice notabile în creația din a doua jumătate a secolului al XX-lea, vocația sa mediatoare nu putea să nu-și găsească polul de atracție în muzica pentru teatru, adică poate pe terenul cel mai adecvat împlinirii virtuților sale creatoare.

Și Roman Vlad declară în acest sens: „Opera nu este moartă”, iar înflorirea ei demonstrează cu prisosință „tendința generală de evitare a experimentului în sine și de a face limba-fică muzical modern mai accesibil”.

Artist autentic în domeniul compoziției, deopotrivă deschis și adânc în marea-i gândire intelectuală și filosofică, Roman Vlad ne invită mereu cu muzica sa spre creația de profunzime, spre un univers specific, pe care-l dezvăluie continuu, opera sa reprezentând un adevărat simbol al artei europene.

Monumentalitatea operei lui Roman Vlad se impune prin creația sa componistică, dar și prin ampla și originala cercetare a fenomenului artei sunetelor, de la Renaștere la muzica electronică, de la Pitagora la Schönberg și Xenakis, de la Gesualdo di Venosa la Stravinski și Enescu, de la Mozart la Boulez. De asemenea, a fundamentat o adevărată estetică asupra spectacolului sincretic, cu vechi filiații, de la Monteverdi la Mozart, Bellini sau Verdi și Wagner, de la Puccini la Berg sau Dallapiccola, punând în discuție, în același timp, cu succes, unele dintre cele mai delicate probleme pe care le ridică cea de-a șaptea artă, cinematografia.

Tematica studiilor sale depășește cu mult cadrul strict muzical,

angajându-se în dezbateri ce implică în egală măsură filosofia, istoria ideilor și a mentalităților.

A urmărit concepte precum modernitatea și avangarda, și a fost preocupat și de felul cum au fost și sunt ele funcționale într-o etapă sau alta a evoluției culturii muzicale. Opera sa componistică și cea de comparatist și de exeget al culturii muzicale au făcut din Roman Vlad un personaj central al artei sunetelor, un intelectual doct și erudit, apreciat în întreaga lume. Polivalența aptitudinilor sale de compozitor, muzicolog, pianist concertist, dirijor, pedagog și eseist pe teme muzicale îi înlesnește accesul la statutul de autentic propovăduitor al muzicii. Stau mărturie celebrele conferințe ținute alături de Adorno, Berio, Stockhausen sau altele la fel de importante, în marile metropole muzicale ale lumii, din Europa până în îndepărtata Japonie sau în America și, nu în ultimul rând, comentariile sale de radio și de televiziune, care circulă pe casete audio și video.

În toate domeniile proprii sale evoluții, Roman Vlad a demonstrat temperament dinamic, maturizat în experiențe complexe și în preocupări spirituale multilaterale, subtile și profunde. Este un artist de o vastă cultură, cu o remarcabilă capacitate de informare și ancorare permanentă în prezent, un poliglot și un intelectual desăvârșit, ce scrutează cu dezinvoltură toate mediile culturale.

Creația sa reprezintă o operă artistică și științifică „de adevărat spirit renescentist prin complexitatea și complementaritatea componentelor sale” (Vasile Tomescu), a cărei semnificație nu va putea fi dezvăluită pe deplin decât atunci când va fi analizată și cunoscută în totalitatea ei.

Născut la 29 decembrie 1919 pe meleagurile Bucovinei de Nord, la Cer-

năuți, unde a absolvit și cursurile Conservatorului (având profesori pe compozitorul și muzicologul Liviu Rusu și pe pianistul Tit Tarnavski), Roman Vlad și-a continuat studiile la Academia Națională *Santa Cecilia* din Roma.

S-a manifestat, intens, încă din tinerețe, în multe domenii: în 1939 debuta la Roma în calitate de compozitor; în 1943 i-a fost oferit, la București, Premiul de Compoziție *George Enescu*; începând din 1944, a întreprins turnee în Italia, Germania, Franța și Anglia (*Enciclopedia della Musica* sublinia în acest sens: „După război, activitatea pianistică și concertistică a compozitorului atât de fecund și de versat a ajuns foarte densă în critica muzicală, fiind înscris în viața artistică și muzicală a lumii și a culturii europene”). În 1959, la 40 de ani, publica o carte de căpătâi pentru muzicologia contemporană – *Istoria dodecafoniei* și era considerat cel mai important comentator muzical de radio și televiziune.

Ținând seama de tot ceea ce este nou și valoros în creația muzicală universală, Roman Vlad și-a croit un drum propriu în toată activitatea sa, fiind un muzician total, o personalitate multilaterală cu un cuvânt greu în arta sunetelor – europeană și mondială – alături de Adorno, Stockhausen, Berio, Xenakis, Boulez, Ligeti, o prezență activă la cele mai mari festivaluri internaționale de artă modernă.

Pentru originalitatea lucrărilor sale, Roman Vlad a fost distins cu numeroase premii internaționale și înalte titluri științifice; a predat compoziția în conservatoare italiene (Perugia, Frosinone etc.); a susținut cursuri de măiestrie la Școala Estivală de Muzică de la Dartington Hall (Marea Britanie) și a conferențiat la Fundația *Ford* din Berlin (1964-1965); a fost președinte al Societății Italiene de Muzică Contemporană, al Confederației Interna-

ționale a Societăților de Autori și Compozitori (CISAC) și al Societății Italiene a Autorilor și Editorilor (SIAE), coeditor al revistei *L'Immagine*, *Enciclopedia dello spettacolo* (Roma, 1958), *Enciclopedia della musica* (Milano, 1964), director al Filarmonicii din Roma, al Operei din Florența și al Festivalului *Maggio Musicale Fiorentino*, director general al Operei din Roma și al *Scalei* din Milano etc.; în 1974 i s-a acordat titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității Naționale Irlandeze, în 1994 a primit aceeași distincție a Universității de Arte *George Enescu* din Iași și a Academiei de Muzică *Gheorghe Dima* din Cluj-Napoca, iar din 1990 este Membru de onoare al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România.

În anul 2001, maestrul a revenit în țară, fiind numit Președinte de onoare al Festivalului Internațional *George Enescu* și Președinte al juriului Concursului Internațional pentru pian. Evenimentul a marcat și un alt moment cu totul deosebit din viața sa: decernarea titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității Naționale de Muzică din București. Astfel, muzicianul de mare prestigiu internațional a încheiat triumghiul Iași-Cluj-București la universitățile din țară care l-au sărbătorit și i-au conferit înaltul titlu academic.

Prima lucrare de Roman Vlad tradusă în limba română (de Eugen Costescu) și publicată la Editura Muzicală (București, 1967) a fost monografia *Stravinski*. Suprema prețuire asupra cercetării muzicologice a lui Roman Vlad a fost exprimată de însuși Igor Stravinski, într-o scrisoare pe care i-a adresat-o, în 1958: „Sunt convins că (acesta, n. n.) este cel mai bun studiu asupra muzicii mele care a apărut oriunde în lume până acum”.

În același demers exegetic al lui Roman Vlad s-a înscris studiul *Recitind «Sărbătoarea primăverii» de Stravinski*, ce și-a propus să aprofundeze cunoașterea unei capodopere care este, prin ea însăși, un întreg univers (Editura Național, București, 1998).

Seria restituirilor mai cuprinde: *Istoria dodecafoniei* (Editura Național, București, 1998), comentarea creației muzicale și a scrierilor muzicologice aparținând renumitului autor, în volumele *Introducere în opera lui Roman Vlad* (Fundatia Sfânta Apollonia, Iași, 1994), *Roman Vlad – modernitate și tradiție* de Viorel Munteanu (Editura Muzicală, București, 2001) și numeroase valorizări de concert ale unor remarcabili interpreți români, fascinați de creația marelui muzician.

În iunie 2004, la cea mai recentă vizită în țară, maestrul a participat la *Zilele aniversare* ale Universității Naționale de Muzică din București, în cadrul cărora a fost interpretată, în primă audiție absolută, creația sa *In nomine* – dedicată memoriei lui George Enescu, și a susținut două conferințe la Universitatea de Arte *George Enescu* din Iași: *Aspecte ale creației muzicale contemporane și Roman Vlad – lucrări recente și în perspectivă*.

În 2005, cu prilejul sărbătorii *145 de ani de învățământ artistic modern la Iași*, maestrul Vlad a făcut o dedicație specială Universității – *Cvartetul de coarde nr.2 „Echi notturni”*, interpretată la clasa profesorului Dan Prelipcean și tipărită recent la editura Ricordi.

Fără îndoială, Roman Vlad se numără printre cele mai reprezentative personalități ale culturii și artei românești din toate timpurile, confirmând cu strălucire vorbele cronicarului: „Nasc și la Moldova oameni”.